

tarmoaan seuralle ja sen tarkoituksille sekä kauemmin että tehokkaammin kuin kukaan muu nykyisistä jäsenistä. Seuran toimimiehenä — sihteerinä ja esimiehenä — hän on ollut 43-vuotiskauden vuodesta 1924 vuoteen 1957, ja Virittäjän toimittamiseen hän on osallistunut 52-vuotiskauden samaisesta vuodesta 1924 tähän asti, suurimman osan ajasta työtä ja vaivaa säästämättömänä toimitussihteerinä ja päätoimittajana. Vielä kauemmin, kokonaisen 60-vuotiskauden vuodesta 1916 tähän asti, hän on säännöllisesti avustanut Virittäjää tutkielmillaan ja muilla kirjoituksillaan. Tämä kaikki on kuitenkin ollut vain yksi, tosin näkyvä osa professori Hakulisen komeasta työn kaaresta suomen kielen tutkimuksen, opetuksen ja viljelyn alalla. Teoksillaan, ennen kaikkea monumentaalisella käsikirjallaan »Suomen kielen rakenne ja kehitys», hän on avartanut ja syventänyt äidinkielemme kuvaa laajalle ja kiitolliselle lukijakunnalle; yliopisto-opetuksellaan hän on opastanut kielen maailmaan kokonaisen polven äidinkielen opettajia ja tutkijoita; tyylikkäällä sanankäytöllään ja huolellisesti harkituilla kannanotoillaan, ohjeillaan ja ehdotuksillaan hän on kehittänyt suomen kieltä entistä taipuisammaksi ajatusten ilmaisimeksi. Vuonna 1959 Kotikielen Seura kutsui professori Hakulisen kunniajäsenekseen. Nyt seura on päättänyt jatkaa perinnettä, joka aiemmin on tullut August Ahlqvistin ja Eemil Nestor Setälän osaksi, ja kutsua kunniajäsenensä kunniaesimiehekseen.

Terveiset puolen vuosisadan takaa¹

Tuon lämpimät ja hyvin toivein peirille vietäväksi annetut terveiset Kotikielen Seuran 50-vuotisjuhlasta tasan

50 vuoden takaa.

Olen täällä iltajuhlassa ainoana läsnä siitä joukosta, joka 14. maaliskuuta 1926 oli kokoontunut Vanhan ylioppilastalon musiikkisaliin. Ilta oli uutta ja jännittävää, koskapa siitä on jäänyt mieleen monta muistoa.

Kotikielen Seura eli tuolloin virkeää nousukautta. Ydinjoukon muodostivat Elsa Enäjärvi, Martti Haavio ja Lauri Hakulinen. Aarni Penttilä oli siirtynyt Turkuun. Heidän toimestaan oli esimieheksi valittu oppositiosta virkeä Lauri Kettunen. Hän oli hävinnyt kirpeän taistelun Turun yliopiston suomen kielen professorikilvassa nuoremmalleen Martti Rapolalle mutta nautti kärkeijoukon suosiota erityisesti E. N. Setälän astevaihteluteorian kärkkäänä arvostelijana, heimomiehenä ja aitosuomalaisena. Juhlan järjestivät tietysti Elsa Enäjärvi ja Lauri Hakulinen. He kutsuivat myös Eino Leskisen ja minut juoksupojikseen. Maisteri Enäjärven ystävällisiä toivomuksia kukaan ei voinut vastustaa. Hän oli suurenmoinen.

Eräänlaista jännitystä saliin toi kunniaesimies, ulkoministeri E. N. Setälä. Mitenkähän he mahtuvat samaan pöytään, kuiskailimme Kettusta tarkoittaen. Panimme merkille, että Martti Rapola ei ollut salissa. Esimies toivotti helpotukseksemme kaikki kutsuvieraat maltillisesti tervetulleiksi. Mainion juhlaesitelmän Kotikielen Seuran taipaleelta ja tavoitteista piti fil. kand. Lauri Hakulinen. Siitä kävi ilmi myös se, mihin suomen kielen tutkijat voivat perustaa toiveensa tutkimuksen uudesta noususta: toimintaan kansankielen sanakirjahankkeen piirissä sekä kentällä että kaupungissa.

Martti Haavio puhui E. N. Setälälle, yhdistäen siihen toisenkin kunniaesimiehen, August Ahlqvistin. Tulos oli mainio. Puhe oli sekä leikillinen että vakava, dokumentteihin perustuva marttihaaviomainen tähtiraketti.

¹ Puhe Kotikielen Seuran juhlaillallisilla Katajanokan Kasinossa 14. maaliskuuta 1976.

Uusista kunniajäsenistä puhui ensimmäisenä O. A. F. Lönnbohm. Katselin uteliaan tarkasti. Yllä oli vanhuuttaan kiiltävä bonjourin tapainen pitkä takki, harmaat hiukset huolimattomasti hajallaan, silmissä iloinen vilke. Nimi oli tuttu, ja olin pari kuukautta aikaisemmin kantanut Pohjalaisen Osakunnan vanhaa lippua hänen nuoremman veljensä Eino Leinon ruumiskirstun perässä Vanhalla hautausmaalla. Lönnbohm lausui aluksi ihmetyksensä naisten paljoudesta ja kertoi, millaisia ristiriitaisia tunteita oli herättänyt, kun ensimmäinen nainen ilmestyi Kotikielen Seuran kokoukseen. Muistelen, että hän lausui nimet Lilli Lilius ja Ilmi Bergroth (Hallsten), jotka myöhemmin julkaisivat Kodin sanaston (1896). Muu osa puhetta kuvaili Ahlqvistin aikaa ja Virittäjän nimeä, johon Ahlqvist ei ollut tyytyväinen. Oli kysynyt: Miksi ette sitten pannut nimeksi Pirittäjä?

Vähän myöhemmin kuuntelimme ihas-tuncina opettajamme E. A. Tunkelon puhetta. Hän hoiti silloin suomen kielen professuuria, ja tunsimme hänet vakaana ja vaateliaana hämäläisenä, rehellisyyden ja oikeudenmukaisuuden perikuvana. Mutta aivan kuin hän olisi saanut kimmokeen Lönnbohmin puheesta, hän puhui nyt läsnä oleville naismaistereille, jotka olivat kunnostautuneet kansankielen sanavarojen kerääjinä. Puhe oli täynnä leikillisiä käänteitä ja ystävällistä huumoria. Siis aivan toista kuin mitä osasimme odottaa. Uusi puoli Tunkelosta pilkisti esiin.

Muista puheista ei ole jäänyt mieleen mitään erityisiä yksityiskohtia. Setälä joka tapauksessa huudatti eläköötä suomen kielen tutkimuksen ja seuran menestykseksi sekä lähetti hyvien toivosten saattelemat terveiset satavuotisjuhlaan. Aavistamatta, että juuri minä jouduisin tuomaan ne perille, olen saanut tervehdyksen nyt sanotuksi tälle suurelle joukolle, vieläpä kunniajäseneksi kohotettuna. Olen siitä onnellinen.

Setälän rehevä olemus ja maailman-

miehen kattava hymy tekivät edullisen vaikutuksen. Ennakkomaineesta olin rakentanut mieleeni aivan toisenlaisen kuvan. Ilo oli nähdä jäyhä Knut Cannelin, ainoa jolla oli leukapartaa, ja ilmielävä runoilija A. V. Koskimies, jonka nimi oli tutuin ja josta suurenmoinen opastajani T. I. Itkonen oli ker-tonut monta hauskaa juttua. He näet olivat hyvät veljekset. Nyt likinäköinen Koskimies silmälasiaan kohennellen tuli ennen puolta yötä tervehtimään tai hyvästelemään ja yllätti mainitsemalla nimeni: »No mitä nuori Vilkuna aikoo?» hän tiedusteli. Olin hämmästynyt ja yritin keksiä jotain. Kuitenkin kysymys nostatti hyvää mieltä. Samoin Knut Cannelin yllätti. Hän näet tiedusteli, onko »lehiäinen» todella kaalinlehdellä paistettu kakkara. Leskisen avustamana vakuutin asian niin olevan, vaikka lehiäisiä eli lehiäkisiä voidaan paistaa ilman kaalinlehteäkin. Lehiäkis-muodon hän kelpuutti sanakirjaansa, hankala *d* ti-pahti.

Näin ilta kului täynnä innostusta ja tulevaisuuden uskoa. Sanakirjasäätiö oli perustettu. Kansankielen sanakirjan valmistuminen oli varmistumassa.

Oli onni joutua Kotikielen Seuran piiriin runsaat 50 vuotta sitten. Nyt nuo opiskelu- ja kandidaattiajan Kotikielen Seuran kokoukset Vanhan ylioppilastalon kodikkaassa tiedekuntahuoneessa muistuvat kiitollisina ja rikkaina parhaan kehityskauden tapahtumina mieleen. Sanakirjasäätiön piiriin keskittynyt nuorisotoi- uutta ja innostunutta väkeä joukkoon, myös uutta tietoa kentältä. Esitelmien lisäksi oli vilkkaita keskusteluja. Met-sästettiin svetisismejä, etsittiin ja arvosteltiin uudissanoja, ruoskittiin huonoa suomea jne. Kirpeäsanainen ja älykäs Yrjö Toivonen, lempeän totinen E. A. Saarimaa, lauhkea Jalo Kalima, varma-otteinen Elsa Enäjärvi, iskevä Hannes Teppo, kiivaileva Lauri Kettunen, nero- kas Martti Niinivaara, asiallinen Lauri Hakulinen, sanavalmis Erkki Reijonen ja monet muut pitivät huolen siitä, että

asia tuli sanotuksi ja kiinnostavasti sanotuksi. Muistan kokouksen, jossa Saarimaa esitti kokemuksiaan sellaisesta uudesta toimesta kuin kustantajan kielentarkastajan toimesta. Lähtökohtana oli jokin WSOY:n teos. Päätettiin lähettää jokaiselle kustantajalle kirjelmä kielentarkastajan toimen perustamisen tärkeydestä. Tätä tietä jouduttiin ennen pitkää myös Kielitoimiston perustamiseen, jossa jälleen WSOY:llä oli osuutensa. Siellä oli Martti Haavio ja E. A. Saarimaa, johdossa asian ymmärtävä Jalmari Jäntti.

Kuluneet 50 vuotta ovat todella olleet suomen kielen keruun ja tutkimuksen kannalta onnellisia valtausten, kehityksen ja vakiintumisen vuosikymmeniä. On toteutunut se, mitä opettajani Kustavi Grotenfelt toivoi lopettaessaan 1883 »Katsauksen Kotikielen Seuran vaiheisiin», että hento äidinkielemme piankin varttuisi aikamieheksi, jollaista Paavo Korhonen ennusteli runossaan, siis mieheksi, joka voi

Päästä päähän pitkän pöydän
Isommille istuimille,
Rinnalle rikasten kielten
Valtakielten kumppaliksi.

Kun olen keveästi tuonut tervehdyksen perille, niin lähetän sen edelleen. Tästä joukosta varmaan joku, toivottavasti useita, on Kotikielen Seuran 150-vuotisjuhlassa. Tervehdykseen kuuluu lähinnä toivomus suomen kielen huollosta niin, että se säilyy edelleen turmeltumattomana ja kauniina kukkaseña vedotakseni M. A. Castrénin sanoihin: »Det finska språket är en blomma, den ingen mask stungit.»

Hyvää jatkoa!

Kustaa Vilkuna